

Ρομαντισμός

Το γύρισμα του 18ου αιώνα βρήκε την γηραιά ήπειρο σε μια κατάσταση γενικευμένης κρίσης. Οι γρήγοροι ρυθμοί αστικοποίησης και εκβιομηχάνισης των Ευρωπαϊκών χωρών, μετά τη διάσπαση της φεουδαρχικής κοινωνίας, είχε ως αποτέλεσμα μια σειρά ραγδαίων εξελίξεων σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο. Οι έντονες οικονομικές ανακατατάξεις οδήγησαν σε σημαντική πτώση του βιοτικού επιπέδου ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Το γεγονός αυτό είχε ως επακόλουθο την έκρηξη και εξάπλωση διαφόρων επαναστατικών κινήματων με κοινωνικά αιτήματα, με αποκορύφωμα τη Γαλλική Επανάσταση του 1789, γεγονός που θα οδηγήσει στη διάδοση των ιδεών της ελευθερίας και της ισότητας.

Ο Ρομαντισμός αποτελεί καλλιτεχνικό κίνημα που αναπτύχθηκε στα τέλη του 18ου αιώνα στη Δυτική Ευρώπη. Αναπτύχθηκε αρχικά στη Μεγάλη Βρετανία και τη Γερμανία, για να εξαπλωθεί αργότερα κυρίως στη Γαλλία και την Ισπανία. Καταρχήν αποτέλεσε λογοτεχνικό ρεύμα, ωστόσο επεκτάθηκε τόσο στις εικαστικές τέχνες όσο και στη μουσική.

Ακολούθησε ιστορικά την περίοδο του διαφωτισμού και αντιτάχθηκε στην αριστοκρατία της εποχής. Συνδέθηκε μάλιστα ισχυρά, με τις ιδέες του Ζαν Ζακ Ρουσσώ. Κύριο χαρακτηριστικό του ρομαντισμού αποτελεί η έμφαση στην πρόκληση ισχυρής συγκίνησης μέσω της τέχνης καθώς και η μεγαλύτερη ελευθερία στη φόρμα, σε σχέση με τις περισσότερο κλασικές αντιλήψεις. Στον ρομαντισμό, κυρίαρχο στοιχείο είναι το συναίσθημα αντί της λογικής.

Ο Ρομαντισμός εκδηλώνεται στις αρχές του 19ου αιώνα ως ένα νεωτεριστικό κίνημα ενάντια στο στείρο ακαδημαϊσμό. Αντλεί τα θέματά του από τη σύγχρονη εποχή και το περιβάλλον με μια ιδιαίτερη αγάπη για τα εξωτικά θέματα (από την Αλγερία για παράδειγμα), για τους αγώνες των λαών για αποτίναξη της δουλείας και της καταπίεσης, ή θέματα πάλης ενάντια στα στοιχεία της φύσης το Μεσαίωνα κτλ. Μέσα απ' αυτά τα θέματα προβάλλει η αδύναμη αλλά ηρωική μορφή του ανθρώπου που μάχεται ενάντια στους ποικίλους κινδύνους, σε θέματα που καθαρά ή συμβολικά, παρουσιάζουν αυτούς τους αγώνες. Τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο Ρομαντισμός είναι ταιριαστά με το περιεχόμενο του έργου. Η βιαιότητα βρίσκει την έκφρασή της στην ενεργητική κίνηση στους ανθρώπους, στα ζώα, στο νερό, στα σύννεφα, στον καπνό κτλ.

Χαρακτηριστικά του ρομαντικού κινήματος:

1. Το ιδεώδες της καλλιτεχνικής έκφρασης
2. Η αμφισβήτηση της κυριαρχίας της λογικής, η αναζήτηση ιδιωτικών τρόπων καλλιτεχνικής έκφρασης και η δημόσια προβολή ατομικών προσωπικών συναισθημάτων
3. Οι συναισθηματικές μεταπτώσεις
4. Η διάθεση φυγής από την πραγματικότητα-στροφή στο μύθο και τη φαντασία
5. Η νοσταλγία για το παρελθόν

6.Μια νέα αντίληψη για το ρόλο του καλλιτέχνη ως διανοούμενου και στοχαστή

Στη ζωγραφική το περίγραμμα καταργείται, η φόρμα τεμαχίζεται λίγο πολύ από αδρές πινελιές, ενώ το χρώμα είναι εκφραστικό, έντονο αντιθετικό, οι φωτοσκιάσεις επίσης δραματικές. Δυο από τους πιο σημαντικούς εκπροσώπους στη ζωγραφική είναι οι Γάλλοι Ζερικό και Ντελακρουά.

Στη γλυπτική επίσης έχουμε θέματα ανάλογα μ' αυτά στη ζωγραφική. Η πλοκή των όγκων γίνεται ενεργητική και πολύπλοκη, οι μύθους συσπώνται, τα βαθουλώματα και οι προεξοχές είναι έντονες, ώστε το φως σκιά να είναι ανάλογα έντονο και να εκφράζει βαθιές ψυχικές καταστάσεις. Ένας από τους πιο σημαντικούς γλύπτες είναι ο Γάλλος Ριντ.

Στην αρχιτεκτονική έχουμε μια στροφή προς τα κλασικά και τα γοτθικά πρότυπα. Παρά το γεγονός ότι ο Κλασικισμός και Νεοκλασικισμός αποτελούν μια θετική εξέλιξη στην ιστορία της τέχνης, ωστόσο κι αυτά τα ρεύματα ακολούθησαν το δρόμο της παρακμής. Έγινε ήδη αντιληπτό από τα τέλη του 18ου αρχές 19ου αιώνα πως η στροφή στο παρελθόν δεν μπορούσε πια να ικανοποιήσει τις σύγχρονες αισθητικές αντιλήψεις πολύ λιγότερο δεν μπορούσαν να ικανοποιήσουν σε ακαδημαϊκές αντιλήψεις που σκλήρυναν τη δημιουργική πνοή σε μια τέχνη κατεστημένου, σε μια πράξη δίχως σκοπό, περιεχόμενο και προοπτικές.

Μ' αυτά τα γενικά χαρακτηριστικά εκδηλώνεται το ρομαντικό κίνημα γύρω στο κλείσιμο του 18ου αιώνα στη Γαλλία. Ξαπλώνεται σ' όλες τις χώρες της Ευρώπης και στην Αμερική και κρατά ως τα μέσα του 19ου αιώνα περίπου, για να ακολουθήσει ο Ρεαλισμός στις διάφορες του μορφές.

Ρομαντική Μουσική

Στη μουσική ο ρομαντισμός στοχεύει να προκαλέσει τη συγκίνηση και μια περισσότερο ονειρική ατμόσφαιρα. Προς το στόχο αυτό, σημαντικό ρόλο έπαιξε η αντικατάσταση του κλειδοκύμβαλου από το πιάνο, γεγονός που επέτρεψε στους μουσικούς της εποχής να εναλλάσσουν έντονα τις δυναμικές στην ερμηνεία τους. Αρκετά ακόμα όργανα τροποποιήθηκαν με τον ίδιο απώτερο σκοπό. Η ενορχήστρωση της ρομαντικής μουσικής είναι επίσης περισσότερο τολμηρή. Τα ώριμα έργα του Λούντβιχ βαν Μπετόβεν μπορούν να θεωρηθούν ως η αρχή του μουσικού ρομαντισμού, σε αντιπαραβολή με τις πρώτες του δημιουργίες, που ακολουθούν το κλασσικό ύφος. Χαρακτηριστικοί εκπρόσωποι της ρομαντικής περιόδου στη μουσική είναι: Λούντβιχ βαν Μπετόβεν, Φραντς Σούμπερτ, Νικολό Παγκανίνι, Φρεντερίκ Σοπέν, Ρόμπερτ Σούμαν.

Χαρακτηριστικά στοιχεία του Ρομαντισμού στη μουσική:

- 1.καθιερώνεται το τονικό σύστημα (μείζονα, ελάσσονα)
- 2.τα μεγάλα μελωδικά τόξα (μουσικές φράσεις με μεγάλες, ως επί το πλείστον, χρονικής διάρκειας νότες) που αυτό σημαίνει ροπή προς ακινησία, παθητική συναισθηματική παρατήρηση, ονειροπόλημα, εσωστρέφεια.

3. οι χρωματικές αλλοιώσεις
4. πιο ελεύθερη χρήση των διαφόρων μουσικών μορφών, όπως η σονάτα και η συμφωνία.
5. τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούνται τη περίοδο αυτή είναι τα κρουστά, τα ξύλινα πνευστά αλλά το πιο δημοφιλές είναι το πιάνο.
6. συνεχείς μετατροπίες (αλλαγές τονικών κέντρων - κλιμάκων)
7. πληθωρικότητα στη μελωδική έκφραση
8. πλούσιες σε ηχοχρώματα ενορχηστρώσεις και πολυπληθείς ορχήστρες

Περίοδοι Ρομαντισμού στη μουσική:

Πρώιμος Ρομαντισμός (1800-1830)

Πρώτη ρομαντική όπερα «Ο ελεύθερος σκοπευτής» του Βέμπερ (Γερμανία) και τα τραγούδια του **Σούμπερτ** (Αυστρία) όπως και τα **όψιμα έργα του Μπετόβεν** (Γερμανία).

Ακμή του Ρομαντισμού(1830-1850)

Στη Γαλλία (Παρίσι) ο **Μπερλιόζ** δημιουργεί τη Φανταστική Συμφωνία (περιγραφική μουσική)

και ο Γαλλοπολωνός **Σοπέν** στο Παρίσι, εδραιώνεται σαν ποιητής του πιάνου με την ονειρική λυρική μαγεία της μουσικής του. Ο βιολιστής-συνθέτης **Παγκανίνι** (Ιταλία) και ο αντίστοιχός του στο πιάνο **Λιστ** (Αυστρία-Ουγγαρία), με πρωτοφανή ανήκουστη για τα χρονικά δεξιότητες, ξεσηκώνουν, όπου παίζουν, το κοινό.

Στη Γερμανία ο **Σούμαν** (ρομαντική ποιητική μουσική), ο **Μέντελσον** (ρομαντικός κλασικισμός) και ο **Βάγκνερ** (ο μεγαλύτερος εκπρόσωπος της γερμανικής όπερας).

Στην Ιταλία ο **Ντονιτσέττι** με την Λουτσία ντι Λαμμερμούρ καθιερώνεται κύριος εκπρόσωπος της ρομαντικής όπερας, ο **Μπελλίνι** (Νόρμα, υποβάτιδα) συνεχίζουν την παράδοση του μπελκάντο (ωραίο τραγούδι) και ο **Βέρντι** με τις μελοδραματικές όπερες του ενθουσιάζει το κοινό και το ενθαρρύνει στην ενοποίηση της χώρας του (Όπερα Ναμπούκο).

Όψιμος Ρομαντισμός (1850-1890) Ο **Λιστ** συνθέτει τα συμφωνικά του ποιήματα (προγραμματική μουσική) και ο **Βάγκνερ** αναπτύσσει στην όπερα το μουσικό δράμα, πιστεύοντας στην δημιουργική συνέχεια της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας. Ο **Μπρουχ** (Γερμανία) πέρασε στο πάνθεον των αθανάτων με το κοντσέρτο για βιολί Νο 1 έργο 26.(Από τα συγκλονιστικότερα στο είδος).

Τον Ρομαντισμό στη Ρωσία εκπροσωπεί ο **Τσαϊκόφσκι** (Λίμνη των κύκνων, η όπερα Ευγένιος Ονέγκιν, Συμφωνίες κ.λ.π) και στην Αγγλία ο **Έλγκαρ** (παραλλαγές Enigma).

Στο Παρίσι έχουμε τους **Γκουνώ** (όπερα Φάουστ) και **Σαιν Σανς** -πρώτος συνθέτης βωβού κινηματογράφου- ('Όπερα Σαμπών και Δαλιδά,) τον Βέλγο **Φρανκ** (Συμφωνιστής και μαέστρος στις παραλλαγές) και στην Βιέννη τον μεγάλο συνθέτη Συμφωνιών **Βρούκνερ** (Αυστρία) με το μεγαλειώδες 1^ο μέρος και το αξέχαστο σκέρτσο της 9^{ης} του, όπως επίσης στην ίδια πόλη και τον μεγάλο τελευταίο των Ρομαντικών γερμανό **Μπραμς** (το νανούρισμα του «καλό βράδυ, καληνύχτα» ηχεί παγκοσμίως για νεογέννητα βρέφη) .

Έκτωρ Μπερλιόζ (1803-1869)

Είναι ο πρώτος μεγάλος γάλλος ρομαντικός συνθέτης που άλλαξε με το έργο του τη μορφή της κλασικής συμφωνίας.

Ο Λουί - Έκτωρ Μπερλιόζ γεννήθηκε στις 11 Δεκεμβρίου του 1803 σε μια μικρή κωμόπολη κοντά στη Λιόν, στη Γαλλία. Εκπαιδεύτηκε στο σπίτι από τον πατέρα του, Λουί - Ζοζέφ, έναν επιτυχημένο γιατρό που του δίδαξε λογοτεχνία, επιστήμη και γλώσσες. Ο Έκτωρ ήταν ένα ευαίσθητο παιδί που επηρεαζόταν συναισθηματικά από οτιδήποτε έβλεπε ή άκουγε. Όταν ήταν μόλις 12 χρονών έπαιζε ήδη καλά φλογέρα, σύντομα όμως ασχολήθηκε με το φλάουτο. Άρχισε να σπουδάζει στην Ιατρική Σχολή του Παρισιού, τον Οκτώβριο του 1821, με την πεποίθηση ότι η πόλη θα του άνοιγε νέους μουσικούς ορίζοντες. Σε ηλικία 23 χρόνων εγκατέλειψε το πανεπιστήμιο, γράφτηκε στο ωδείο και τον επόμενο χρόνο άρχισε ήδη να συνθέτει.

Σε ηλικία 27 χρόνων έγραψε το πρώτο σημαντικό του έργο την *Φανταστική Συμφωνία*. Με τη *φανταστική συμφωνία* ο Μπερλιόζ εγκαινίασε ένα νέο τρόπο μουσικής αφήγησης που ονομάστηκε *προγραμματική μουσική* - ένα είδος περιγραφικής μουσικής. Το 1830 του απονεμήθηκε στην Ιταλία το μεγάλο Βραβείο της Ρώμης (Prix de Rome), αλλά η παρουσία του έγινε ιδιαίτερα αισθητή στη Γαλλία και στη Ρωσία.

Ο Μπερλιόζ παρόλο που δεν ήξερε να παίζει κάποιο όργανο επαγγελματικά, μπόρεσε να συλλάβει πλήρως μουσικές συνηχήσεις και αρμονίες. Στην εποχή του είχε καθιερωθεί ως σημαντικός κριτικός και μαέστρος. Τα κύρια χαρακτηριστικά της μουσικής του είναι η δραματική της ένταση και η ποικιλία, γεγονός που εξηγεί την άμεση έλξη ή απώθηση που δημιουργεί στον ακροατή. Η μελωδία του είναι πλούσια και εκτεταμένη κι η αρμονία του λειτουργική. Επίσης κάνει τολμηρές μετατροπές οι οποίες πετυχαίνονται μέσα από μικρές επιδέξιες αντιθέσεις. Εγκαινίασε τη μοντέρνα ενορχήστρωση γράφοντας κι ένα εγχειρίδιο για τον τρόπο χρήσης των οργάνων της ορχήστρας. Σήμερα θεωρείται ο κορυφαίος μουσικός δραματουργός και όχι μονό εργάτης του ηχοχρώματος όπως παλαιότερα.

Έργα του: *Μπενβενούτο Τσελίνι* (μελόδραμα), *Τρώες*, *Ρωμαίος και Ιουλιέτα* και *Καταδίκη του Φάουστ* (δραματικές συμφωνίες), *Η Παιδική Ηλικία του Χριστού* (ορατόριο).

Φραντς Λιστ (1811-1886)

Γεννήθηκε στις 22 Οκτωβρίου 1811 στο Ράιντινγκ της Ουγγαρίας, κοντά στα σύνορα με την Αυστρία. Οι γονείς του ήταν γερμανικής καταγωγής και ο συνθέτης μεγάλωσε με μητρική γλώσσα τα γερμανικά. Από μικρός έδειξε το ταλέντο του στο πιάνο και σύντομα η οικογένειά του μετακόμισε στη Βιέννη για να λάβει συστηματικά μαθήματα. Εκεί πήρε μαθήματα πιάνου από τον συνθέτη Καρλ Τσέρνυ (Carl Czerny) και σύνθεσης από τον συνθέτη Αντόνιο Σαλιέρι. Το 1822 έδωσε την πρώτη του συναυλία και εντυπωσίασε το κοινό.

Στη δεύτερη συναυλία του, το 1823, ανάμεσα στους ενθουσιασμένους ακροατές ήταν και ο Λούντβιχ βαν Μπετόβεν.

Τον Δεκέμβριο του 1823 η οικογένεια Λιστ μετακόμισε στο Παρίσι, επίκεντρο τότε της καλλιτεχνικής και πνευματικής ζωής. Εκεί ο Λιστ δεν μπόρεσε να σπουδάσει στο Κονσερβατοуάρ, γιατί δεν ήταν δυνατή η εγγραφή αλλοδαπών, αυτό όμως δεν είχε τελικά αρνητικές επιπτώσεις στην εκπαίδευσή του: συνέχισε όμως να μελετά με δασκάλους ή αυτοδίδακτος. Παράλληλα με τις σπουδές του έκανε πολλές περιοδείες για ρεσιτάλ στη Γαλλία και την Αγγλία και έγινε σύντομα γνωστός και αγαπητός στα ευρωπαϊκά σαλόνια. Το 1827, κατά τη διάρκεια μιας περιοδείας, ο πατέρας του πέθανε ξαφνικά. Ο Λιστ έμεινε τότε χωρίς υποστήριξη και έπρεπε να φροντίσει μόνος για την συνέχιση των σπουδών και της καριέρας του. Άρχισε να παραδίδει μαθήματα πιάνου. Λίγο καιρό μετά ο συνθέτης πέρασε μια φάση θρησκοληψίας. Για αρκετό καιρό διέκοψε τις δημόσιες εμφανίσεις και τα ίχνη του χάθηκαν. Το 1833 στο σπίτι του Φρεντερικ Σοπέν γνωρίστηκε με την κόμισσα Μαρί ντ' Αγκού, η οποία τον ερωτεύτηκε και εγκατέλειψε τον σύζυγό της για να τον ακολουθήσει. Μαζί έζησαν ως το 1844 στην Ελβετία και την Ιταλία και απέκτησαν 3 παιδιά. Εκείνη τη χρονιά το ζευγάρι χώρισε. Αργότερα η κόμισσα έγινε συγγραφέας με το ψευδώνυμο Daniel Stern. Ως το 1847 ο Λιστ είχε αποκτήσει τεράστια φήμη ως πιανίστας. Από το 1848 ως το 1861 έζησε μόνιμα στη Βαϊμάρη (όπου είχε διοριστεί αρχιμουσικός το 1844), μαζί με τη νέα σύντροφό του Καρολίνα Ιβανόφσκα. Καθώς από το 1847 είχε εγκαταλείψει την καριέρα του πιανίστα για να αφοσιωθεί στη σύνθεση, δραστηριοποιήθηκε πλέον ως αρχιμουσικός δίνοντας πολλές συναυλίες και παράλληλα οργάνωσε την καλλιτεχνική ζωή της πόλης και προσέφερε υποστήριξη σε πολλούς νέους συνθέτες, ένας από τους οποίους ήταν ο Ρίχαρντ Βάγκνερ, ο οποίος παντρεύτηκε την κόρη του Λιστ. Ο Λιστ διηθύνει τις πρώτες εκτελέσεις έργων του Βάγκνερ, όπως τα *Ταγχώζερ* και *Ιπτάμενος Ολλανδός*. Εκείνη την περίοδο ολοκλήρωσε και κάποια από τα σπουδαιότερα έργα του όπως τα δύο κοντσέρτα για πιάνο και Το έργο του είναι πλούσιο: περιλαμβάνει έργα για ορχήστρα, για πιάνο και ορχήστρα, χορωδιακά και έργα για σόλο πιάνο. Τα τελευταία είναι και τα πιο δεξιοτεχνικά, αφού ο ίδιος, με την εκπληκτική τεχνική του, εκμεταλλεύτηκε όλες τις δυνατότητες του οργάνου.

Στα έργα του εναλλάσσονται στιγμές υπερβολικής δεξιοτεχνίας με στιγμές λυρισμού και ποιητικότητας και εμφανίζονται πολλές αρμονικές και μορφολογικές καινοτομίες,

Για ορχήστρα: Συμφωνία *Φάουστ*, Συμφωνία *Δάντης*, Συμφωνικά ποιήματα

Για πιάνο και ορχήστρα: 2 κοντσέρτα για πιάνο, *Χορός των νεκρών*, Φαντασία πάνω σε συγγαρέζικους λαϊκούς σκοπούς

Θρησκευτική Μουσική: *Missa choralis*, *Missa solemnis*, *Ουγγρική λειτουργία της στέφης*, *Requiem*

Για πιάνο: *Σπουδές Παγκανίνι*, *Υπερβατικές Σπουδές*, *Ουγγρικές Ραψωδίες*

Μεταγραφές έργων για πιάνο: οι 9 συμφωνίες του Λούντβιχ βαν Μπετόβεν, η *Φανταστική Συμφωνία* του Εκτόρ Μπερλιόζ

Ο Φραντς Λιστ ήταν εκείνος που επινόησε τον πιανίστα ως σταρ: τον βιρτουόζο που καταλαμβάνει το κέντρο της σκηνής για ένα ολόκληρο βράδυ μπροστά σ' ένα αφοσιωμένο, λατρευτικό κοινό. Πριν από τον Λιστ, οι πιανίστες έπαιζαν συνήθως ένα μόνο κομμάτι σε μεικτά προγράμματα συναυλιών. Ο Ούγγρος συνθέτης, όμως, δεν επινόησε απλώς το ρεσιτάλ πιάνου. Υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους συνθέτες-πιανίστες όλων των εποχών και άσκησε την πιο σημαντική επιρροή στην εξέλιξη του οργάνου και στο ταξίδι του προς τη σύγχρονη μορφή του. Τείνουμε να ξεχνάμε ότι, τα παλιότερα χρόνια, οι συνθέτες σε γενικές γραμμές είτε έπαιζαν τα δικά τους κομμάτια είτε αυτά δεν εκτελούνταν ποτέ. Ο Λιστ όμως συνήθιζε να προγραμματίζει μουσική άλλων συνθετών στα κοντσεέρτα του. Ήταν αυτός που επινόησε επίσης την ιδέα της *masterclass*: τον δάσκαλο του πιάνου σαν γκουρού που προσείλκε σπουδαστές απ' όλο τον κόσμο. Ο Λιστ λάνσαρε επίσης την ιδέα του διευθυντή ορχήστρας ως *περφόρμερ*, ως πρωταγωνιστή στις συναυλίες, ενώ καθιέρωσε επίσης τη συνήθεια να παίζουν οι μουσικοί από μνήμης. Πριν από τον Λιστ, το να βάζεις κατά μέρος την παρτιτούρα ήταν σαν να έδειχνες έλλειψη σοβαρότητας. Μετά τον Λιστ, έγινε συνηθισμένο. Είναι πολύ δύσκολο, πράγματι, να εκτιμηθεί σ' όλο της το μέγεθος η επιρροή που άσκησε επί έναν αιώνα στη ζωή των συναυλιών.

Φρεντερίκ Σοπέν (1810 - 1849)

Πολωνός πιανίστας και συνθέτης της Ρομαντικής περιόδου, που έγραψε ορισμένες από τις ωραιότερες συνθέσεις για πιάνο. Η εκλεπτυσμένη πρωτοτυπία που χαρακτηρίζει το έργο του και η εξαιρετική δεξιοτεχνία του ως πιανίστα τον κατατάσσουν στους σημαντικότερους συνθέτες και πιανίστες όλων των εποχών.

Ο Φρίντερικ Φραντσίσεκ Σόπεν (Fryderyk Franciszek Szopen) γεννήθηκε στην Πολωνία το 1810. Ο πατέρας του, Νικολά Σοπέν, ήταν γάλλος που εργαζόταν ως παιδαγωγός. Ο Φρίντερικ ήταν το δεύτερο από τα τέσσερα παιδιά της οικογένειας Σόπεν και το μόνο αγόρι. Σε ηλικία οκτώ μηνών, ο Φρειδερίκος μετακόμισε με την οικογένειά του στη Βαρσοβία, όπου ο πατέρας του ανέλαβε τη θέση του καθηγητή Γαλλικών στο Γαλλικό Λύκειο της πόλης. Από μικρός έδειξε την κλίση του στη μουσική. Το 1817 άρχισε μαθήματα πιάνου και τον επόμενο χρόνο (1818) έδωσε το πρώτο του κοντσεέρτο για φιλανθρωπικούς σκοπούς. Εν τω μεταξύ, είχε συνθέσει το πρώτο του έργο, μια «Πολωνέζα σε σολ ελάσσονα» και μέχρι τα δεκάξι του χρόνια το συνθετικό έργο είχε εμπλουτιστεί με άλλες πολωνέζες, μαζούρκες, παραλλαγές, σκωτικούς χορούς (*ecossaises*) κι ένα ρόντο. Το 1826 οι γονείς του τον έγραψαν στο Ωδείο της Βαρσοβίας, το οποίο διηύθυνε ο συνθέτης Γιόζεφ Έλσνερ, από τον οποίον παλιότερα είχε λάβει μαθήματα πιάνου. Καλύτερο

δάσκαλο δεν θα μπορούσε να βρει ο νεαρός Σοπέν, καθότι ο Έλσνερ, όντας ο ίδιος συνθέτης με ρομαντική αντίληψη, είχε συνειδητοποιήσει ότι η ευρηματικότητα του μαθητή του δεν θα έπρεπε να περιοριστεί από τη στεία υποταγή στους ακαδημαϊκούς κανόνες. Τον Σεπτέμβριο του 1828 ο Σοπέν πραγματοποίησε το πρώτο του ταξίδι στο Βερολίνο, όπου άνοιξε τους καλλιτεχνικούς του ορίζοντες παρακολουθώντας παραστάσεις όπερας και κοντσέρτα. Στο Βερολίνο γνώρισε τον σχεδόν συνομήλικό του Φέλιξ Μέντελσον, ο οποίος ήταν ήδη διάσημος. Το 1829 πήρε το πτυχίο του με άριστα. Λίγο αργότερα επισκέφθηκε για πρώτη φορά τη Βιέννη, μουσικό κέντρο της εποχής, για να δώσει δύο κοντσέρτα. Ήταν όνειρο ζωής να επισκεφθεί την πρωτεύουσα των Αψβούργων, που έγινε με την οικονομική στήριξη των γονέων του, αφού η αίτησή του για υποτροφία απορρίφθηκε. Ο Σοπέν ενθουσίασε το δύσκολο κοινό της Βιέννης με το παίξιμό του, αλλά και με τα έργα του. Επέστρεψε ευτυχισμένος στη Βαρσοβία, αλλά αποφασισμένος να ξαναγυρίσει το συντομότερο δυνατό. Τον ίδιο χρόνο γνώρισε τον πρώτο έρωτα της ζωής του στο πρόσωπο της Κωνσταντίας Γκλαντόφσκα, η οποία αποτέλεσε την κύρια πηγή έμπνευσης, που καρποφόρησε στην εξαιρετική μελωδία των «Νυχτερινών» (*Nocturnes*) και τα λυρικά τμήματα των δύο κοντσέρτων για πιάνο. Το Δεκέμβριο 1829 έκανε την πρώτη εμφάνισή του μπροστά στο κοινό της Βαρσοβίας, ερμηνεύοντας με άλλους καλλιτέχνες διάφορα έργα από το λυρικό ρεπερτόριο. Το 1830 παρουσίασε για πρώτη φορά δημόσια στη Βαρσοβία δικά του έργα. Την ίδια χρονιά ξεκίνησε από τη Βαρσοβία για το δεύτερο ταξίδι του στη Βιέννη. Φτάνοντας εκεί πληροφορήθηκε για την εξέγερση των Πολωνών κατά των Ρώσων και θέλησε να επιστρέψει στη Βαρσοβία για να πολεμήσει. Οι γονείς του τον απέτρεψαν και τότε αποφάσισε να μεταβεί στο Παρίσι. Μέχρις ότου εκδοθεί το διαβατήριό του, μελοποιούσε πατριωτικά ποιήματα και συνέθετε θυελλώδη σόλο για πιάνο, όπως την «Πολωνέζα σε σολ ύφεση μείζονα», το «Σκέρτσο σε σι ελάσσονα, έργο 20» και τη «Σπουδή αρ. 12, έργο 10», γνωστή και ως «Επαναστατική». Όταν τελικά κατάφερε να φθάσει στη Γερμανία και έμαθε ότι η Βαρσοβία είχε πέσει στα χέρια των Ρώσων, η απελπισία του τον έφερε στα πρόθυρα της κατάρρευσης.

Ο Σοπέν επέστρεψε στο Παρίσι τον Σεπτέμβριο του 1831. Η ηρεμία και η τάξη δεν είχαν ακόμη αποκατασταθεί στην πρωτεύουσα της Γαλλίας από την επανάσταση του 1830, που σήμανε την αλλαγή φρουράς στο γαλλικό θρόνο. Το Παρίσι ήταν η πολιτιστική πρωτεύουσα του κόσμου, σε μια εποχή που οι καλλιτέχνες του Ρομαντισμού άνοιγαν νέους δρόμους στην αισθητική έκφραση. Ο νεοφερμένος Φρειδερίκος Σοπέν εγκαταστάθηκε σ' ένα μικρό διαμέρισμα και γρήγορα βρήκε το περιβάλλον που του ταίριαζε στον κύκλο των πολωνών εμικρέδων και των νεότερων συνθετών, στους οποίους ανήκαν οι Λιστ, Μπερλιόζ, Μέντελσον, Μπελίνι, ο τσελίστας Ογκίστ Φρανσόν, ο ποιητής Χάινριχ Χάινε, ο ζωγράφος Ευγένιος Ντελακρουά και ο εξόριστος συμπατριώτης του πρίγκηπας Άνταμ Τσαρτορίσκι. Η γαλλική πρωτεύουσα με το ένα εκατομμύριο κατοίκους εντυπωσίασε από την πρώτη στιγμή τον Σοπέν. Ο μεγάλος έρωτας της ζωής του ήταν η κατά έξι χρόνια μεγαλύτερή του Γεω-

ργία Σάνδη (ψευδώνυμο της βαρώνης Ορόρ Ντιντεβάν), που ήταν συγγραφέας και ζούσε μια προκλητικά ελευθεριάζουσα ζωή για τα μέτρα της εποχής (κάπνιζε δημόσια, φορούσε αντρικά ρούχα και είχε πλήθος εραστών). Η αρχική τους γνωριμία έγινε στο σπίτι του τον Νοέμβριο του 1835. Ο ίδιος τη χαρακτήρισε «αντιπαθητική», αλλά σταδιακά υπέκυψε στα θέλγητρά της. Στην αρχή δίσταζε να ανοιχτεί μαζί της, φοβούμενος τα σχόλια, αλλά το φθινόπωρο του 1838 η σχέση τους επισημοποιήθηκε, όταν κάμφθηκε οι όποιοι δισταγμοί του. Με πρόφαση την κακή υγεία του έφυγε με τη Σάνδη, τα παιδιά της και την υπηρέτριάς της για να περάσουν τον χειμώνα στη Μαγιόρκα. Η Σάνδη νοίκιασε ένα σπίτι στα περίχωρα της Πάλμα και έζησαν ειδυλλιακά, ώσπου ο Σοπέν αρρώστησε. Έτσι, αναγκάστηκαν να βρουν καταφύγιο σ' ένα μοναστήρι. Το κρύο, η υγρασία και η κακή διατροφή υπονόμισαν ακόμη περισσότερο την εύθραυστη υγεία του Σοπέν. Η Σάνδη πήρε την απόφαση να εγκαταλείψουν αμέσως τη Μαγιόρκα. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο νησί ο Σοπέν σε μια από τις πιο παραγωγικές του περιόδους. Τον Φεβρουάριο του 1839 έφυγαν για τη Βαρκελώνη κι από εκεί για τη Γαλλία, συγκεκριμένα τη Μασσαλία. Εκεί κατάφερε να συνέλθει και άρχισαν να σχεδιάζουν την επιστροφή τους στο Παρίσι. Η οριστική ρήξη στη σχέση τους επήλθε το καλοκαίρι του 1847.

Μόνος κι έρημος ο Σοπέν και με επιβαρυσμένη την υγεία του αποδέχθηκε τον Φεβρουάριο του 1848 την πρόσκληση από την Τζένι Στέρλινγκ να επισκεφθεί την Αγγλία και τη Σκωτία. Τον Απρίλιο, κι ενώ το Παρίσι βρισκόταν σε επαναστατικό αναβρασμό, πέρασε στην αντίπερα όχθη της Μάγχης. Έως τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς πραγματοποίησε ένα εξοντωτικό κύκλο μαθημάτων, εμφανίσεων και δεξιώσεων στο Λονδίνο. Τα οικονομικά του βελτιώθηκαν σημαντικά αλλά το πρόβλημα με την υγεία του επιδεινώθηκε εξαιτίας και της μολυσμένης ατμόσφαιρας του Λονδίνου. Έτσι, αποφάσισε να ξεκουραστεί φιλοξενούμενος σε σπίτια αριστοκρατών φίλων στη Σκωτία. Με επιβαρυσμένη υγεία και έχοντας παραμελήσει το συνθετικό έργο του, αποφάσισε να επιστρέψει στο Παρίσι, έπειτα από μία σύντομη παραμονή στο Λονδίνο. Έφτασε στο Παρίσι τον Νοέμβριο του 1848 και η κατάσταση της υγείας του διαρκώς χειρότερη. Τους τελευταίους μήνες της ζωής του με την προτροπή των γιατρών του εγκαταστάθηκε σ' ένα ευρύχωρο διαμέρισμα στο κέντρο του Παρισιού, περιστοιχιζόμενος από πιστούς φίλους του και την αδελφή του Λουντβίκα, που είχε έρθει από την Πολωνία για να του συμπαρασταθεί. Αντιλαμβανόμενος το τέλος, ο Σοπέν ζήτησε να καταστραφούν τα χειρόγραφα των ανολοκλήρωτων έργων του και να ακουστεί το «Ρέκβιεμ» του Μότσαρτ στην κηδεία του, ενώ απαίτησε από την αδελφή του να μεταφερθεί η καρδιά του στη Βαρσοβία. Στις 2 το πρωί της 17ης Οκτωβρίου 1849 άφησε την τελευταία του πνοή και πέρασε στην αιωνιότητα, σε ηλικία 39 ετών.

Η είδηση του θανάτου του διαδόθηκε την ίδια μέρα σε όλο το Παρίσι, σκορπίζοντας ρίγη συγκίνησης στο φιλόμουσο κοινό της γαλλικής πρωτεύουσας και βαθιά θλίψη στους φίλους του. Ο χαμός του μεγάλου Πολωνού πατριώτη συγκλόνησε τους συμπατριώτες του, που είχαν ξεσηκωθεί για την ανεξαρτησία τους, αφού έχαναν ένα τίμιο, ειλικρινή και ακούραστο μαχητή των πολωνι-

κών δικαίων. Ο παρισινός τύπος έκανε εκτενείς αναφορές στη ζωή και το έργο του Σοπέν και οι διάφοροι αρθρογράφοι υπογράμμιζαν τη συμβολή του στη μουσική και στη δημιουργία της νέας σχολής πιάνου. Η κηδεία του έγινε στις 30 Οκτωβρίου στο ναό της Μαρίας της Μαγδαληνής των Παρισίων, παρουσία 3.000 ανθρώπων, με χτυπητή την απουσία της Γεωργίας Σάνδη. Στην κηδεία του ακούστηκε το «*Ρέκβιεμ*» του Μότσαρτ, σύμφωνα με τη θέλησή του, και τα δικά του «*Πρελούδια αρ. 4 και 6*».

Ο Σοπέν συνέθεσε γύρω στα 230 έργα: Σονάτες για πιάνο, Ρόντο, Σκέρτσα, Μπαλάντες, Πολωνέζες, Μαζούρκες, Βαλς, Πρελούδια, Παραλλαγές, Εμπρομππί (Αυτοσχεδιάσματα), Νυχτερινά, Σπουδές, Κοντσέρτα για πιάνο και ορχήστρα

Ρόμπερτ Σούμαν (1810-1856)

Ο Ρόμπερτ Σούμαν γεννήθηκε στη Γερμανία το 1810. Έδειξε από μικρός κλίση προς τη μουσική. Γιός βιβλιοπώλη, ήλθε σε επαφή με τα έργα των μεγάλων Άγγλων ποιητών Λόρδου Βύρωνα και Σερ Ουώλτερ Σκόττ, γεγονός που έπα-ξε καθοριστική σημασία στη διάπλαση της προσωπικότητάς του, καθώς ήθελε να γίνει και ο ίδιος ποιητής αλλά και να ασχοληθεί και με άλλες μορφές της τέχνης. Σε ηλικία 5 ετών αρχίζει μαθήματα πιάνου. Ο πατέρας του διαβλέποντας το ταλέντο του στη μουσική προσπαθεί να τον φέρει σε επαφή με τον Κάρλ Μαρία φον Βέμπερ. Κατόπιν παράκλησης της μητέρας του, πηγαίνει στη Λειψία για να σπουδάσει νομική. Αντί αυτού, έρχεται περισσότερο σε επαφή με μουσικούς κύκλους. Στη συνέχεια προσπαθεί και πάλι να ολοκληρώσει τις σπουδές Νομικής στο πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης. Τελικά το 1829 γράφει στην μητέρα του ότι έχει πάρει την απόφαση να υπηρετήσει τη μουσική. Σε σελίδες του ημερολογίου του, με ημερομηνία 1830 βρίσκουμε γραμμένες τις σκέψεις του ότι αισθάνεται μουσικός και ποιητής και ότι και στις δύο τέχνες βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο ικανότητας. Μετακομίζει και πάλι, αυτή τη φορά στη Βιέννη και σπουδάζει πιάνο για ένα χρόνο. Εν τω μεταξύ η μητέρα του έρχεται σε επαφή με τον καθηγητή Φρίντριχ Βικ και του ζητάει να αναλάβει τον γιό της. Ο Βικ απαντά θετικά, υποσχόμενος στην κυρία Σούμαν ότι θα κάνει το γιο της πολύ μεγάλο πιανίστα. Έτσι, τον Αύγουστο του 1830 ο Σούμαν εγκαθίσταται και πάλι στη Λειψία για να σπουδάσει πιάνο με τον Φρίντριχ Βικ, ενώ λίγο καιρό αργότερα ξεκινάει και μαθήματα αντίστιξης με τον Χάινριχ Ντόρν, μαέστρο στην όπερα της πόλης. Ήδη, από τα δύο πρώτα δύο έργα του, τις περίφημες « Παραλλαγές *Abegg*» και τις Πεταλούδες (*Papillons*) –έργα του 1830 και 31-καθίσταται σαφές ότι ένας νέος αλλά ήδη μεγάλος συνθέτης έχει έλθει στο στερέωμα.

Τον πρώτο καιρό που διέμενε στο σπίτι των Βικ, δεν έδωσε καμία σημασία στην κατά 9 χρόνια μικρότερή του κόρη του δασκάλου του, η οποία έδειχνε σημάδια εξαιρετικής πιανιστικής μεγαλοφυΐας. Σταδιακά όμως το ενδιαφέρον

του στρέφεται στη νεαρή έφηβη κόρη του δασκάλου του και ένας μεγάλος έρωτας γεννιέται μεταξύ τους. Γενικά, αυτή η περίοδος (1832-1838) χαρακτηρίζεται από τη σύνθεση των περισσότερων πιανιστικών έργων του Σούμαν, όπως *Davidsbündlertänze*, *Carnaval*, *Tocatta*, *Arabeske*, *Nachtstücke*, *Kreisleriana*, *Phantasiestücke*, *Kinderszenen*, όλα σχετιζόμενα με το φλογερό πλέον έρωτα που νοιώθει για την Κλάρα η οποία αποτελεί και πηγή έμπνευσης για το συνθέτη. Το καλοκαίρι του 1836, την «πιο μαύρη περίοδο της ζωής του», όπως περιγράφει ο ίδιος στο ημερολόγιο του, λόγω του ότι του έχει απαγορευτεί από τον πατέρα Βικ να βλέπει την Κλάρα, γράφει ένα από τα πιο μνημειώδη έργα στον τομέα της πιανιστικής φιλολογίας. Τη Σονάτα για πιάνο αρ.3 σε φα ελάσσονα, έργο 14. Το έργο τυπώθηκε με την προσωνυμία «Κονσέρτο χωρίς ορχήστρα» και χαιρετήθηκε θερμά από την πένα του Φρανς Λιστ στη στήλη της *Gazette Musicale* όπου αρθογραφούσε, όπως έκανε και με την προηγούμενη σονάτα του Σούμαν. Η πρώτη εκτέλεση του έργου δόθηκε το 1862 από τον Μπράμς. Την ίδια περίοδο ο Σούμαν δουλεύει ένα άλλο μεγάλο πιανιστικό έργο, το οποίο ακολούθησε αντίθετη πορεία και σήμερα θεωρείται απαραίτητο «εργαλείο» στο ρεπερτόριο κάθε βιρτουόζου πιανίστα. Πρόκειται για τη Φαντασία σε Ντο μείζονα, έργο 17.

Ως προς την προσωπική ζωή του Σούμαν, εκείνη την περίοδο τελικά η Κλάρα ενδίδει οριστικά στο ενδιαφέρον του Ρόμπερτ, συναντά όμως τη σθεναρή αντίσταση του πατέρα της, καθώς θεωρούσε ότι ο γάμος σε μια τόσο μικρή ηλικία θα αποτελούσε τροχοπέδη στην ήδη ανατέλλουσα καριέρα της ως παιδί-θαύμα στο πιάνο. Η υπόθεση πηγαίνει στα δικαστήρια, το νεαρό ζευγάρι τελικά δικαιώνεται το 1839 και τον επόμενο χρόνο παντρεύεται. Εκείνη τη χρονιά, προκειμένου να εξυμνήσει τον έρωτά του για την Κλάρα, στρέφεται σχεδόν αποκλειστικά στη σύνθεση τραγουδιών. Γράφει περί τα 150 τραγούδια, ανάμεσα στα οποία συγκαταλέγονται οι κύκλοι *Frauenliebe und -leben* (Η αγάπη και ο έρωτας μιας γυναίκας), και *Dichterliebe* (η αγάπη του ποιητή). Μέσα από αυτά τα έργα δεν αποδεικνύεται ότι είναι μόνο ένας μεγάλος ρυθμομελωδικός σμιλευτής του λόγου αλλά και ένας σπουδαίος πιανίστας, καθώς μεταμορφώνει την πιανιστική συνοδεία σε μια επιπλέον φωνή, συμπλέουσα άλλοτε συμπληρωματικά και άλλοτε αντιθετικά με το εκάστοτε ποιητικό κείμενο. Εξαιτίας μιας ζημιάς που προκάλεσε ο ίδιος στα δάχτυλά του, εφαρμόζοντας μια «εφεύρεση» που θα δυνάμωνε τους μύες, ενώ στην πραγματικότητα τους κατέστρεψε, δεν μπορούσε να παίξει τα έργα του, με αποτέλεσμα η Κλάρα να είναι ο άνθρωπος που καρτερικά έπαιζε και ξανά έπαιζε τα έργα μέχρι ο συνθέτης να καταλήξει στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Εκείνη την εποχή γράφει και το πρώτο του κείμενο σαν μουσικοκριτικός και μουσικός κειμενογράφος, γράφοντας μια κριτική για την *Allgemeine musikalische Zeitung*, ενώ ήδη από το 1834 ιδρύει το μουσικό περιοδικό *Neue Zeitschrift für Musik* (Νέα Μουσική Επιθεώρηση) του οποίου διετέλεσε εκδότης και βασικός κειμενογράφος για περίπου δέκα χρόνια. Τα άρθρα του στο περιοδικό (όπως και στις περισσότερες συνθέσεις του) τα υπέγραφε χρησιμοποιώντας δύο ψευδώνυμα: είτε ως Ευσέβιος - αντιπροσωπεύοντας έτσι τη

λυρική, ποιητική διάθεσή του- ή ως Φλορεστάν - αποκαλύπτοντας τη μαχητική-προοδευτική πτυχή του χαρακτήρα του. Ένα από τα κύρια μελήματα του ήταν η αποσαφήνιση των ιστορικών συνθηκών της μουσικής του καιρού του. Γι' αυτό συχνά δεν σχολίαζε μεμονωμένα έργα, αλλά προτιμούσε τη μορφή της ομαδικής κριτικής παρουσίασης, όπου σχεδόν από μόνη της προέκυπτε η ανάγκη να αναφερθεί διεξοδικά σε προβλήματα μουσικού είδους. Ο Σούμαν θεωρούσε αναγκαία τη μουσικοϊστορική μόρφωση και την εντατική μελέτη του παρελθόντος: «Όχι για να δοκιμάζετε γνωστική έκπληξη για κάθε λεπτομέρεια περίπτωσης μουσικού, αλλά για να μάθετε να ανάγετε τα διευρυμένα σήμερα καλλιτεχνικά μέσα στις αρχές τους και να ανευρίσκετε τη συνετή εφαρμογή τους». Η γνώση της μουσικής άλλων αριστοτεχνών επιτρέπει σύμφωνα με τον Σούμαν τον προσανατολισμό και τον καθορισμό της προσωπικής σκοπιάς στο παρόν και ταυτόχρονα διδάσκει ότι ο αληθινός καλλιτέχνης δεν πρέπει να επιδιώκει τόσο πολύ να κατανοηθεί στο άμεσο παρόν όσο να δημιουργήσει έργα που θα επιζήσουν στο μέλλον, δηλαδή έργα με ιστορική σημασία.

Από τα κορυφαία έργα μουσικής δωματίου του Σούμαν θεωρούνται τα τρία Κουαρτέτα για έγχορδα έργο 41 (ιδίως το πρώτο, σε λα ελάσσονα) το Κουιντέτο για πιάνο και έγχορδα σε μι ύφεση μείζονα έργο 44 και το Κουαρτέτο για πιάνο και έγχορδα έργο 47 σε μι ύφεση μείζονα. Μετά από τη μαζική παραγωγή έργων μουσικής δωματίου, στράφηκε συνθετικά στη θρησκευτική χορωδιακή μουσική και σε μεγαλύτερες φόρμες, με αποκορύφωση το ορατόριο Φάουστ, πάνω στο ομώνυμο έργο του Γκαίτε. Εξαιτίας του ότι δεν είχε μεταδοτικότητα σαν δάσκαλος και δεν ήταν ιδιαίτερα καλός μαέστρος άρχισε να υποφέρει από κρίσεις κατάθλιψης που πρωτοεμφανίστηκαν το 1840.

Από την επόμενη χρονιά, 1841, κάνει στροφή προς τη σύνθεση ορχηστρικής μουσικής. Γράφει την πρώτη του Συμφωνία, την επονομαζόμενη «της Άνοιξης» και μια Φαντασία για πιάνο και ορχήστρα, αφιερωμένη στη σύζυγο του Κλάρα. Το κομμάτι αυτό, έπειτα από εκτενή αναθεώρηση έμελλε να είναι το πρώτο μέρος από το πασίγνωστο μέχρι σήμερα και εξαιρετικά δημοφιλές στο χώρο της πιανιστικής φιλολογίας Κονσέρτο για Πιάνο και ορχήστρα, έργο 54. Το Φεβρουάριο του 1841 ολοκληρώνει τη Συμφωνία της Άνοιξης.

Το επόμενο βήμα ήταν η στροφή προς τη μουσική δωματίου. Τα χρόνια που ακολουθούν γράφει τα τρία του κουαρτέτα εγχόρδων, το περίφημο κουιντέτο με πιάνο και άλλα μικρότερης κλίμακας έργα. Μετά από την περιπλάνηση και σε αυτό το χώρο, ασχολείται με τη χορωδιακή μουσική και δουλεύει πάνω στο Φάουστ του Γκαίτε. Το 1844 το ζεύγος Σούμαν μετακομίζει στη Δρέσδη. Οι κρίσεις κατάθλιψης αυξάνονται και οδηγούν το Ρόμπερτ σε αποχή από τη σύνθεση. Επανέρχεται το 1848 με την όπερά του Γενοβέφα - η οποία έτυχε χλιαρής αποδοχής στην πρεμιέρα του 1850- μερικά έργα μουσικής δωματίου και κύκλους τραγουδιών.

Το 1850 διορίζεται καλλιτεχνικός διευθυντής στη μουσική ακαδημία του Ντύσσελντορφ. Το γεγονός αυτό τον χαροποίησε ιδιαίτερα και αντικατοπτρί-

εται πλήρως στην πλούσια εργογραφία που παρήγαγε εκείνη την περίοδο. Όσο η δεκαετία του '50 προχωράει η καλλιτεχνική αναγνώριση για το ζεύγος Σούμαν διευρύνεται σταθερά στην Ευρώπη. Η Κλάρα θεωρείται η κορυφαία γυναίκα πιανίστα, εμπεριέχοντας στο ρεπερτόριό της σταθερά έργα του συζύγου της, ενώ ο Σούμαν είναι σε κάθε δουλειά του πιο ώριμος και πιο ποιοτικός από κάθε προηγούμενη και η ζήτηση για εκτελέσεις έργων του αυξάνεται σταθερά. Το 1852 οι ψυχικές διαταραχές του γίνονται επικίνδυνα αισθητές και η θέση του ως ικανού αρχιμουσικού τίθεται υπό αμφισβήτηση. 2 χρόνια αργότερα κάνει την πρώτη του απόπειρα αυτοκτονίας, βουτώντας στο Ρήνο. Το 1854 σε ένα ταξίδι του ζεύγους στην Ολλανδία, ο Σούμαν καταρρέει. Χάνει τις αισθήσεις του και όταν επανέρχεται αναφέρει ότι ακούει φωνές από το υπερπέραν. Κλείνεται σε ψυχιατρείο κοντά στη Βόννη. Ο Ρόμπερτ Σούμαν έφυγε από τη ζωή τον Ιούλιο του 1856, σε ηλικία μόλις 46 ετών. Το σώμα του αναπαύεται στο κοιμητήριο του Ντύσσελντορφ. Σε κάθε συναυλιακό χώρο, όπου υπάρχει ανθρώπινος πολιτισμός καθιστώντας το Ρόμπερτ Σούμαν έναν από τους μεγαλύτερους συνθέτες όλων των εποχών.

Φέλιξ Μέντελσον - Μπαρτόλντι (1809 - 1847)

Γερμανός συνθέτης, πιανίστας, αρχιμουσικός και μουσικοδιδάσκαλος, από τις κορυφαίες μουσικές φυσιογνωμίες του 19ου αιώνα. Παρότι ήταν σύγχρονος του Σοπέν, του Λιστ, του Βάγκνερ και του Βέρντι, το έργο του χαρακτηρίζεται κυρίως από κλασικά στοιχεία και λιγότερο από ρομαντικά.

Ο Γιάκοπ Λούντβιχ Φέλιξ Μέντελσον - Μπαρτόλντι γεννήθηκε τον Φεβρουάριο του 1809 στο Αμβούργο. Καταγόταν από πλούσια και καλλιεργημένη οικογένεια εβραίων της πόλης, η οποία ασπάσθηκε τον Χριστιανισμό και συγκεκριμένα το Λουθηρανικό δόγμα, για να αποφύγει το αντισημιτικό πνεύμα της εποχής. Ο πατέρας του Αβραάμ ήταν τραπεζίτης. Το 1811 η οικογένεια μετακόμισε στο Βερολίνο, όπου ο νεαρός Φέλιξ άρχισε να μαθαίνει πιάνο παράλληλα με τα μαθήματα ζωγραφικής και λογοτεχνίας που λάμβανε. Έτσι, η προσωπικότητά του αναπτύχθηκε με βαθιά γνώση της τέχνης, με τη μελέτη και τη μάθηση. Συνέχισε τις σπουδές πιάνου στο Παρίσι, όπου άρχισε να συνθέτει. Οι γονείς του δεν βλέπουν θετικά την προοπτική να γίνει ο γιος τους μουσικός. Φαντάζονται για εκείνον μια καριέρα σύμφωνη με τις παραδόσεις της οικογένειας Μέντελσον. Αλλάζουν γνώμη, όταν ο μέγας εκείνη την εποχή Λουίτζι Κερουμπίνι διαβάσει προσεκτικά κάποιες συνθέσεις του Φέλιξ και αποφαινεται: «Αυτό το αγόρι είναι πλούσιο, θα πάει καλά, ήδη πηγαίνει πολύ καλά».

Η πρώτη δημόσια εμφάνιση του Μέντελσον έγινε στο Βερολίνο το 1818, σε ηλικία 9 ετών. Το 1821 γνωρίστηκε με τον Γκαίτε και μεταξύ του γηραιού συγγραφέα και του νεαρού μουσικού αναπτύχθηκε μία δυνατή φιλία. «Ο Φέλιξ είναι ένα παιδί θαύμα. Διαθέτει μια ενήλικη γλώσσα και μπορούμε να τον συγκρίνουμε με τον μικρό Μότσαρτ για όσα έχει ήδη καταφέρει» δηλώνει με

θαυμασμό ο Γκαίτε. Ο νεαρός μουσικός αισθάνεται πολύ υπερήφανος για το ενδιαφέρον του Γκαίτε και του αφιερώνει το «Κουαρτέτο σε σι μινόρε». Το 1825 και σε ηλικία 16 ετών, οπότε έγραψε το «Οκτέτο για έγχορδα», εθεωρείτο ήδη ένας ολοκληρωμένος συνθέτης. Τον επόμενο χρόνο παρουσίασε την «Εισαγωγή στο “Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας”», στο οποίο οι μουσικοκριτικοί ανακάλυψαν ένα πρωτοπόρο συνθέτη και μια μουσική γεμάτη κομψότητα και γοητεία. Δεκαέξι χρόνια αργότερα έγραψε μουσική για το έργο αυτό Σαίξπηρ, στο οποίο περιλαμβάνεται και το δημοφιλές «Γαμήλιο Εμβατήριο», που δεν λείπει από κανένα γάμο σήμερα.

Στις 11 Μαρτίου 1829 ο Μέντελσον διηύθυνε την πρώτη μετά τον θάνατο του Μπαχ εκτέλεση του αριστουργήματός του «Τα κατά Ματθαίον Πάθη», συμβάλλοντας, πρώτος αυτός, στην αναβίωση του Μπαχ, η μουσική του οποίου είχε περιπέσει σε λήθη μετά τον θάνατό του το 1750. Από τότε, ο Μπαχ τιμήθηκε, θαυμάστηκε και αγαπήθηκε σε όλο τον κόσμο και αναγνωρίστηκε ως ένας από τους πυλώνες της Δυτικής Μουσικής. Ο Μέντελσον ήταν τέρας μνήμης. Όταν ήρθε η ώρα να διευθύνει για πρώτη φορά τα «Κατά Ματθαίον Πάθη» ανακάλυψε ότι στο αναλόγιο είχε λάθος παρτιτούρα. Κανένα πρόβλημα. Σήκωσε τη μπαγκέτα του κι άρχισε να διευθύνει το έργο του Μπαχ, γυρίζοντας τις σελίδες της υποτιθέμενης παρτιτούρας, ώστε να μην ανησυχήσουν οι μουσικοί. Τα κατάφερε να διευθύνει ολόκληρα τα «Κατά Ματθαίον Πάθη», διάρκειας άνω των δύο ωρών, από μνήμης και χωρίς λάθη. Από το 1830 έως το 1832 ταξίδεψε στη Γερμανία, την Αυστρία, την Ιταλία και την Ελβετία, για να καταλήξει και πάλι στο Λονδίνο, όπου ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής. Εκεί πρωτοπαρουσίασε τη «Συμφωνία αρ. 4», γνωστή και ως «Ιταλική», ένα από τα πιο δημοφιλή έργα του, και δημοσίευσε το πιανιστικό «Τραγούδια χωρίς λόγια».

Κατά την παραμονή του στη Ρώμη γνωρίζει το Έκτωρ Μπερλιόζ, τη μουσική του οποίου δεν εκτιμούσε ιδιαίτερα. «Ο Μπερλιόζ είναι μία καρικατούρα χωρίς ίχνος ταλέντου, που γράφει απαίσια μουσική» σχολιάζει δηκτικά σε μια ομήγουρη. Και σε κάποια άλλη περίπτωση: «Όταν πιάνεις μια παρτιτούρα του Μπερλιόζ οφείλεις να πλένεις τα χέρια σου μετά». Το 1835 ο Φέλιξ Μέντελσον ανέλαβε τη διεύθυνση της περίφημης ορχήστρας Γκεβαντχάους της Λειψίας, την οποία ανέδειξε σε μια πρώτης τάξεως ορχήστρα και την πόλη όπου μεγαλούργησε ο Μπαχ σε μουσικό κέντρο της Γερμανίας. Εκεί συνδέθηκε φιλικά με τους Σοπέν, Λιστ και Σούμαν.

Το 1836 γνώρισε τη 16χρονη Σεσίλ Ζανρενό, κόρη προτεστάντη ιερωμένου, την οποία παντρεύτηκε στις 28 Μαρτίου 1837. Έζησαν μία ήσυχη και ευτυχισμένη οικογενειακή ζωή με τα πέντε παιδιά τους. Τον επόμενο χρόνο ξεκίνησε το «Κοντσέρτο για βιολί», το οποίο τον απασχόλησε για έξι χρόνια, γεγονός ασυνήθιστο γι' αυτόν που ολοκλήρωνε με ευκολία τα έργα του. Το 1846 επέστρεψε στο Λονδίνο για να παρουσιάσει το ορατόριο «Ηλίας», που του χάρισε ένα ακόμη θρίαμβο. Όμως, ο θάνατος της αγαπημένης του αδελφής Φάνυ τον Μάιο του 1847 τον κατέβαλε ψυχικά. Οι δυνάμεις του τον

εγκατέλειψαν και στις 4 Νοεμβρίου 1847 πέθανε στη Λειψία από εγκεφαλικό επεισόδιο, όπως ο παππούς του, ο πατέρας του και η αδελφή του.

Ο Μέντελσον υπήρξε ένας από τους ελάχιστους συνθέτες που απέκτησαν φήμη και περιουσία, χωρίς να χρειαστεί να πεθάνουν πρώτα. Η επιτυχία του και οι εβραϊκές του ρίζες ενόχλησαν τον Βάγκνερ, ο οποίος τρία χρόνια αργότερα δημοσίευσε την αντιεβραϊκή μπροσουρά «*Η Εβραϊκότητα στη Μουσική*». Ήταν η πρώτη προσπάθεια να μειωθεί η σημασία του έργου του Μέντελσον, που κορυφώθηκε με την απαγόρευση των έργων του στη Ναζιστική Γερμανία. Τα τελευταία πενήντα χρόνια, το έργο του έχει επανεκτιμηθεί και επανέλθει δυναμικά στο προσκήνιο, όχι μόνο για τις δημοφιλείς συνθέσεις του, όπως το «Κοντσέρτο για βιολί» και η «Ιταλική Συμφωνία», αλλά και για λιγότερο γνωστά, όπως το ορατόριο «*Ηλίας*».

Νικολό Παγκανίνι 1782 - 1840

Ιταλός συνθέτης και ο διασημότερος βιολονίστας όλων των εποχών. Υπήρξε η πρώτη μουσική προσωπικότητα που οι στάσεις και οι συμπεριφορές του παρέπεμπαν σε ροκ σταρ της εποχής μας.

Γεννήθηκε στη Γένοβα στις 27 Οκτωβρίου 1782. Διδάχθηκε βιολί αρχικά από τον πατέρα Αντόνιο, έναν χρεοκοπημένο έμπορο, ο οποίος τον υποχρέωνε να μελετά από το πρωί έως το βράδυ. Συνέχισε τις σπουδές του με τον Τζιάνι Σερβέτο στη Γένοβα και τον διάσημο βιρτουόζο Τζάκομο Κόστα. Σε ηλικία 11 χρόνων έδωσε το πρώτο κοντσέρτο και συνέχισε τη μαθητεία του πλάι στους Αλεσάντρο Ρόλα και Γκάσπαρε Γκιρέτι. Το 1797, συνοδευόμενος από τον πατέρα του, περιόδευσε στη Λομβαρδία και άρχισε να χτίζει τη φήμη του. Σύντομα, εγκατέλειψε την πατρική οικία και άρχισε να ζει μία άσωτη ζωή. Για να ξεπληρώσει τα χρέη του από τη χαρτοπαιξία έβαλε ενέχυρο το βιολί του. Τότε, ένας έμπορος του δάνεισε ένα «*Γκουαρνέρι*» για να παίξει σε ένα κοντσέρτο, αλλά μόλις τον άκουσε του τα χάρισε. Αν εξαιρέσουμε τα τρία χρόνια που διετέλεσε μουσικός στην υπηρεσία της αδελφής του Ναπολέοντα, Ελίζα Βοναπάρτη (1805-1808), ο Παγκανίνι πέρασε ολόκληρη τη ζωή του ως ανεξάρτητος μουσικός.

Ανάμεσα στο 1801 και το 1807 έγραψε τα περίφημα «*24 Καπρίτσια*» για σόλο βιολί. Το τελευταίο από αυτά με τίτλο «*Tema Quasi Presto-Variazioni-Finale*» ενέπνευσε έργα των Λιστ, Σούμαν, Μπραμς και Ραχμάνινοφ. Από το 1815 έως το 1816 συνέθεσε το «*Κοντσέρτο για βιολί και Ορχήστρα σε ρε μείζονα*», το πρώτο από τα έξι κοντσέρτα που έγραψε. Τα έργα του απαιτούσαν ευρεία χρήση πιτσικάτο και αρμονικών, νέες μεθόδους δαχτυλισμών, ακόμη και κουρδίσματος. Αξιίζει να αναφέρουμε κυρίως τα περάσματα με διπλές και τριπλές, τα άλματα οκτάβας, τα γρήγορα και χρωματικά στακάτι, καθώς και την τεχνική του ρικοσέ, που συνίσταται στην ελαστική αναπήδηση του δοξαριού πάνω στη χορδή.

Ο Παγκανίνι έφερε επανάσταση στην τεχνική της ερμηνείας του βιολιού, στο πλαίσιο του κινήματος του Ρομαντισμού και επηρέασε βαθύτατα πολλούς άλλους συνθέτες, όπως οι Λιστ, Μπραμς και Σούμαν και βιρτουόζους όπως ο Πάμπλο Σαρασάτε και Εζέν Ιζαί. Έγραψε τα έργα για βιολί μόνο για τον εαυτό του. Δεν ήθελε η μουσική του να βρίσκεται στη διάθεση άλλων ερμηνευτών. Ωστόσο, επέτρεψε την έκδοση των «24 Καπρίσιων», επειδή πίστευε ότι ήταν τόσο δύσκολα, που κανείς άλλος βιολονίστας, εκτός από τον ίδιο, δεν θα μπορούσε να τα ερμηνεύσει. Όμως, η κύρια απασχόλησή του ήταν οι συναυλίες. Αφού πρώτα καταγοήτευσε την Ιταλία, μετέφερε τη δράση του στη Βιέννη και τη Γερμανία. Η απaráμιλλη δεξιοτεχνία του, σε συνδυασμό με την απόκοσμη όψη του, τη φλογερή φύση και τις ερωτικές του περιπέτειες, έπλασαν γύρω του τον μύθο του ανθρώπου που κυριαρχείται από δαιμονικές δυνάμεις. Η φήμη αυτή διαδόθηκε τόσο πολύ, που αναγκάστηκε να υποστηρίξει δημοσίως και με ντοκουμέντα ότι δεν είναι γιος του Διαβόλου, αλλά οι γονείς του είναι κοινοί θνητοί. Τα ρεσιτάλ του στα μεγάλα μουσικά κέντρα της Ευρώπης θύμιζαν πολύ συναυλίες των Beatles. Όπως έγραφε στον Γκαίτε ένας φίλος του, «με τις άτιμες τις συναυλίες του ο Παγκανίνι τρέλαινε άνδρες και γυναίκες». Ο ίδιος ο Γκαίτε τον παρομοίαζε ως «στήλη από φλόγες και σύννεφα». Είχε μοναδική σκηνική παρουσία για τα δεδομένα της κλασσικής μουσικής. Συνήθιζε να χρησιμοποιεί τεχνάσματα, όπως το να σπάζει τάχα κατά λάθος τις χορδές του βιολιού του και να συνεχίζει με τη μία την εκτέλεση του έργου, για να κερδίσει τον θαυμασμό και το χειροκρότημα του κόσμου. Η έλξη που ασκούσε στο κοινό ήταν τέτοια, ώστε τα εισιτήρια για τις εμφανίσεις του να πωλούνται στη μαύρη αγορά και σε τιμές διπλάσιες της κανονικής. Φυσικό ήταν να αποκτήσει μεγάλη περιουσία και ως λάτρης του τζόγου να επενδύσει σε καζίνο. Όμως, μία ακόμη φήμη τον ακολουθούσε: αυτή του άπληστου και του τσιγκούνη. Στην πραγματικότητα, όχι μόνο βοήθησε τον Μπερλιόζ με 20.000 φράγκα το 1838, αλλά πάντοτε υποστήριζε τους συγγενείς του, συμπεριλαμβανομένου και του γιου του Ακίλε, που απέκτησε με την τραγουδίστρια Αντόνια Μπιάνκι.

Ο Παγκανίνι προσβλήθηκε από σύφιλη και τα τελευταία χρόνια της ζωής του αναζήτησε καταφύγιο στο γλυκό κλίμα της Νότιας Γαλλίας. Πέθανε από καρκίνο του λάρυγγα στη Νίκαια στις 27 Μαΐου 1840. Η ζωή του παρουσιάζει και σήμερα πολλά ανεξιχνίαστα κενά, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον των βιογράφων του. Απρόβλεπτος άνθρωπος και σπουδαίος καλλιτέχνης, ο Παγκανίνι εξακολουθεί να είναι αυτό που ήταν: ένας θρύλος.

ΣΧΟΛΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ

1	Γερμανικός Ρομαντισμός	Schubert, Weber, Schuman, Mendelssohn
2	Γαλλικός Ρομαντισμός	Berlioz, Liszt, Chopin
3	Γαλλική και Ιταλική Όπερα	Bizet, Rossini, Verdi,
	ΩΡΙΜΟΣ ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ	
4	Γερμανία	Wagner
5	Ρωσία	Glinka, Tchaikovsky, Mussorgsky
6	Αυστρία	Bruckner
7	Γαλλία	Saint-Saens, Messager
8	Ανατολική Ευρώπη	Smetana, Dvorak
9	Σκανδιναβία	Grieg

Οι Εθνικές Σχολές στην Ευρώπη

Εθνική σχολή της Ρωσίας

Με τον όρο Εθνικές Σχολές, εννοούμε την τάση των συνθετών της εποχής, να χρησιμοποιούν στη μουσική τους στοιχεία της παραδοσιακής μουσικής των χωρών τους, χωρίς όμως να αποφεύγουν να δανείζονται στοιχεία και από τη δύση, ακολουθώντας τα μοτίβα της Κλασικής Ευρωπαϊκής Μουσικής.

Μια από τις πιο σημαντικές Σχολές είναι η Ρωσική που ξεκινά από το 1836 όπου ανεβαίνει στην Αγία Πετρούπολη το έργο του Μιχαήλ Ιβάνοβιτς Γκλίνκα (1804-1857) "Μια ζωή για τον Τσάρο", που σημαδεύει το ξεκίνημα της έντεχνης μουσικής στη Ρωσία. Η φράση «**Η Ομάδα των Πέντε**» ή απλώς «**Οι Πέντε**» χρησιμοποιείται στην ιστορία της δυτικής μουσικής αναφορικά με τους παρακάτω πέντε Ρώσους συνθέτες, οι οποίοι έδρασαν στο πλαίσιο της εθνικής ρωσικής σχολής της μουσικής του 19ου αιώνα:

- Μίλι Αλεξέγιεβιτς Μπαλακίρεφ (1837-1910)
- Σεζάρ Αντόνοβιτς Κιουί (1835-1918)
- Αλεξάντερ Μποροντίν (1833-1887)
- Μοντέστ Πετρόβιτς Μούσοργκοκι (1839-1881)
- Νικολάι Αντρέγιεβιτς Ρίμσκι - Κόρσακοβ (1844-1908)

Η ονομασία της «Ομάδας των Πέντε» στα ρώσικα είναι "Μογυчая κυχκα", που σημαίνει «Ισχυρή Χούφτα». Ο χαρακτηρισμός αυτός καθιερώθηκε από τον κριτικό Βλαντιμίρ Στάσοφ το 1867, μετά από μια συναυλία σε ένα πανοραμικό συνέδριο στην Αγία Πετρούπολη, με σκοπό να περιγράψει τις κοινές δραστηριότητες των πέντε συνθετών για την καλλιέργεια και την προβολή στην Ευρώπη μιας ρωσικής μουσικής με εθνικό χαρακτήρα.

Οι «Πέντε» γνωρίστηκαν στην Αγία Πετρούπολη σταδιακά από το 1856 μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1860. Έδρασαν ως ομάδα κάτω από την καθοδήγηση του Μπαλακίρεφ και με σημαντικό υποστηρικτή τον κριτικό Βλαντιμίρ Στάσοφ. Ο Μπαλακίρεφ αποσύρθηκε από τα μουσικά δρώμενα στις αρχές της δεκαετίας του 1870, κάτι που οδήγησε σε μια σταδιακή χαλάρωση των δεσμών μεταξύ των πέντε συνθετών στα επόμενα χρόνια. Οι «Πέντε» δεν εκπροσωπούσαν κάποιο κίνημα στην ιστορία της μουσικής, ούτε ήταν όλοι συνθέτες στο κύριό τους επάγγελμα, αλλά ήταν στην πραγματικότητα μια μουσική «παρέα», με κοινό στόχο την ανάπτυξη μιας εθνικής ρωσικής μουσικής που θα ενσωμάτωνε το ρωσικό λαϊκό στοιχείο στην έντεχνη μουσική, διακρίνοντας την από τη δυτική μουσική της Γερμανίας και της Γαλλίας, αλλά και από τη μουσική άλλων Ρώσων συνθετών, όπως οι αδερφοί Άντον και Νικολάι Ρουμπινστάιν και ο Τσαϊκόφσκι, οι οποίοι, σύμφωνα με τον Στάσοφ, δεν είχαν εθνικό «χρώμα» στις συνθέσεις τους και εκπροσωπούσαν τους ωδειακούς θεσμούς της Ρωσίας, στα πρότυπα των γερμανικών ακαδημιών. Υπό αυτήν την έννοια, οι «Πέντε» αναφέρονται συχνά ως συνεχιστές του έργου του Μιχαήλ Γκλίνκα (1804-1857), ο οποίος θεωρείται ο «πατέρας» της ρωσικής εθνικής μουσικής σχολής. Κάποιοι από αυτούς ασχολήθηκαν επίσης με την καταγραφή και εναρμόνιση ρωσικών παραδοσιακών τραγουδιών. Ο Κόρσακοβ ασχολήθηκε επίσης με την καταγραφή του παλαιορωσικού μονοφωνικού εκκλησιαστικού μέλους («ζναμένι»), το οποίο καταγόταν από το βυζαντινό μέλος και καταγραφόταν με μια εξελιγμένη μορφή της βυζαντινής παρασημαντικής.

Ρίμσκι Κόρσακοφ

Απαρνήθηκε τη δόξα, τη σιγουριά και την περιπέτεια που του εγγυόταν η σταδιοδρομία του αξιωματικού του ναυτικού, ο Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ, και ρίχτηκε χωρίς ενδοιασμούς στην περιπέτεια της μουσικής. Ως ερασιτέχνης και αυτοδίδακτος μουσικός ξεκίνησε ο αριστοκράτης από το Τίχβιν για να κατασταλάξει ευσυνείδητος επαγγελματίας. Απήλαυσε κάθε τιμή που θα ονειρευόταν κάθε ομότεχνός του αναδειχθείς στον δημοφιλέστερο, μετά τον Τσαϊκόφσκι, μουσουργό της Ρωσίας του 19ου αιώνα.

Μέλος της περίφημης ομάδας των "Πέντε", ο Ρίμσκι-Κόρσακοφ, μετά την πρώτη υπέρβασή του και την αλλαγή της επαγγελματικής του πλε΄σης, είχε να αντιπαλέψει με τον ακαδημαϊσμό και την έλλειψη αυτοπεποίθησης που ζωντάνευαν θρεμμένα από την αίσθηση της ανύπαρκτης μουσικής παιδείας. Όταν ξεπέρασε τις όποιες αναστολές του - ο έρωτάς του για τη μουσική πολύ τον βοήθησε - και απόκτησε τη σιγουριά του μουσικού λόγου, μπόρεσε εύκολα να αξιοποιήσει τα έμφυτα χαρίσματά του. Μάστορας της ενορχήστρωσης και ευφάνταστος δημιουργός, παρήγαγε πλούσιο μουσικό έργο στο οποίο περικλείονταν όλα τα ζητούμενα συστατικά του τόπου και της εποχής. Μολονότι ήταν πανάξιος και αφοσιωμένος υπηρέτης της Ρωσικής Εθνικής Μουσικής Σχολής, δε φυλάκισε τη φαντασία του στα στενά όρια της πατρώας γης, μα συμπλήρωσε τη χρωματική κλίμακα των ηχητικών ανιχνεύσεων με

μελωδικούς αναστεναγμούς της Ανατολής ("Σεχραζάντ") και με ρυθμικές τελετουργίες της Δύσης ("Ισπανικό Καπρίτσιο"). Αφομοίωσε όμως με υποδειγματική λεπτότητα κάθε εισαγόμενο ή εγχώριο λαϊκό ηχόχρωμα, έτσι ώστε κάθε φράση της μουσικής του να κραυγάζει πρώτα την προσωπικότητα του συνθέτη και μετά την εθνική της προέλευση.

Εθνική σχολή της Νορβηγίας Έντβαρντ Γκριγκ

Πρωτεργάτης και επικυρίαρχος της εθνικής μουσικής σχολής της πατρίδας του, της Νορβηγίας, ο Έντβαρντ Γκριγκ, συνθέτης χωρίς προδρόμους και χωρίς συνεχιστές, εφευρίσκει τρόπους γοητευτικούς και πρωτότυπους να συνταιριάξει τη λαϊκή μουσική παράδοση και τους μύθους της γης που τον είδε να γεννιέται, με τη διαμορφωμένη κλασική ευρωπαϊκή αρμονία. Τα έργα του βρίθουν από λυρισμό και διάθεση ρομαντική. Οι βελούδινες μελωδίες που γεννιούνται από τη γόνιμη φαντασία του, συμπλέκονται συχνά με τους αρρενωπούς, τραχείς ρυθμούς των χορών της νορβηγικής γης, προκαλώντας με την αντίθεση την ανάδυση ηχητικών πλεγμάτων άκρως σαγηνευτικών.

Αν και δε δοκίμασε τις δυνάμεις του στις μεγαλύτερες, ογκώδεις φόρμες της συμφωνίας και της όπερας, έπεισε με τις μουσικές του καταθέσεις ότι είναι ένας σπουδαίος τεχνίτης, τόσο της συμφωνικής όσο και της φωνητικής γραφής. Η ποιητική του μουσικού του λόγου είναι διαποτισμένη με τις σταλαγματιές της αγάπης του για τη νορβηγική φύση και τη νορβηγική παράδοση. Υπήρξε σε όλη του τη ζωή πιστός και αφοσιωμένος εραστής μιας γης - όσες φορές κι αν την εγκατέλειψε σύντομα γυρνούσε σε αυτήν - και μιας γυναίκας την οποία ποτέ δεν εγκατέλειψε.

Γεννήθηκε στο εμπορικό Νορβηγικό λιμάνι του Μπέργκεν, τον Ιούνιο του 1843. Ο πατέρας του ήταν πλούσιος έμπορος και πρόξενος των Άγγλων στο Μπέργκεν και η μητέρα του ταλαντούχος ποιήτρια και μουσικός, η οποία έπαιζε συχνά στο νεαρό Γκριγκ μελωδίες των αγαπημένων της συνθετών, του Μότσαρτ, του Μπιετόβεν και του Σοπέν. Άρχισε να τον διδάσκει πιάνο όταν ήταν έξι χρονών, αλλά σύντομα αποδείχθηκε ότι εκείνος προτιμούσε να παίζει δικές του συνθέσεις, παρά έργα άλλων συνθετών. Η γόνιμη φαντασία του παρήγαγε θαυμάσιες, πρωτότυπες μελωδίες. Οι συνθέσεις του ήταν όμως άναρχες και δεν είχε διάθεση για μελέτη.

Την εποχή εκείνη δεν υπήρχε κανονική σχολή μουσικής στη Νορβηγία και οι ενδιαφερόμενοι στρέφονταν συνήθως στα αναγνωρισμένα Ευρωπαϊκά κέντρα. Τον Οκτώβριο του 1859 ο Γκριγκ, ακολουθώντας τον ίδιο δρόμο, ξεκίνησε εντατικές μουσικές σπουδές στο Ωδείο της Λειψία στη Γερμανία που κράτησαν τρία χρόνια. Το Ωδείο δεν άρεσε στον Γκριγκ. Ο δάσκαλός του τον υποχρέωνε να μελετά πληκτικές ασκήσεις και αποθάρρυνε κάθε απόπειρα πρωτοτυπίας. Τον θεωρούσαν δύσκολο μαθητή αλλά σύντομα βρέθηκε υπό την επιρροή άλλων δασκάλων που ήταν οι ίδιοι αναγνωρισμένοι μουσικοί. Ένας από αυτούς, ο Ε.Φ.Βέντσελ, τον ενέπνευσε ιδιαίτερα. Τώρα ο Γκριγκ μελετούσε τόσο σκληρά που κατέστρεψε την υγεία του. Έπαθε μια σοβαρή

πλευρίτιδα και η προσβολή των πνευμόνων του από την αρρώστια, του άφησε μόνιμα αναπνευστικά προβλήματα.

Εθνική Σχολή της Γαλλίας Σεν-Σανς

Εκπληκτικός, πολυτάλαντος και αθεράπευτα ρομαντικός ο Σεν-Σανς, απεξάρτησε τη γαλλική μουσική του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα από τα γερμανικά πρότυπα και της χάρισε εθνική προσωπικότητα και αυτοδυναμία. Ως συνθέτης μα και ως ερμηνευτής - υπήρξε σπουδαίος οργανίστας και από τα παιδικά του χρόνια εκθαμβωτικά δεξιότέχνης πιανίστας, τόσο ώστε να συγκρίνεται δικαιολογημένα με το νεαρό Μότσαρτ - υπηρέτησε χωρίς συμβιβασμούς το καλό και το ωραίο μέχρι το τέλος του πλήρους ημερών βίου του.

Μαθητής του ελληνικής καταγωγής μουσουργού και παιδαγωγού Καμίγ-Μαρι Σταματι κληρονόμησε από το δάσκαλό του το θαυμασμό προς τις αρχές και τους κανόνες του κλασικισμού. Έτσι παρότι βίωσε τα κορυφώματα του ρομαντισμού και παρόλο που διέθετε και το χάρισμα του ελικρινούς αυτοσχεδιαστή, ως πρωτογενής δημιουργός επεδίωξε την υπεροχή της λογικής στα πονήματά του, εξοστρακίζοντας ή αποδυναμώνοντας συχνά την προβολή του συναισθήματος.

Το ποικιλόμορφο έργο του αποκαλύπτει επιδέξια τεχνική, πνευματώδη διάθεση, ζηλευτά ευρήματα, ρέουσα μελωδική γραμμή, ευκολία στην παράθεση γοητευτικών αρμονιών και κυρίως πίστη στην προσωπική του, κλασικών ασφαλώς προδιαγραφών, μουσική ιδεολογία. Αν και φανατικά εθνικιστής ουδέποτε δίστασε να ενσωματώσει στα έργα του υφάδια άλλων μουσικών παραδόσεων, οι οποίες όμως σπανίως προέρχονταν από χώρες εκτός εκείνων που οριοθετούν τη λεκάνη της Μεσογείου. Η μουσική του διάφανη, άμεση και γλαφυρή γίνεται εύκολα κτήμα του ακροατή και προκαλεί την αυθόρμητη συγκίνησή του.

1835 Γεννιέται στις 9 Οκτωβρίου στο Παρίσι, Γαλλία

1846 Δίνει το πρώτο δημόσιο κοντσέρτο του στη Σαλ Πλεγιέλ, Παρίσι

1848 Γράφεται στο Ωδείο του Παρισιού

1855 Πρεμιέρα της *Συμφωνίας αρ.1 σε Μι ύφεση μείζονα*

1857 Διορίζεται οργανίστας στην εκκλησία Λα Μαντλέν του Παρισιού

1861 Αναλαμβάνει απλός δάσκαλος στην Εκόλ Νίντερμέγιερ του Παρισιού

1871 Ιδρύει τη Γαλλική Εθνική Εταιρεία Μουσικής

1875 Παντρεύεται την 19χρονη Μαρι Τριφό

1879 Οι δυο του γιοι πεθαίνουν μέσα σε διάστημα έξι εβδομάδων

1888 Πεθαίνει η μητέρα του

1896 Συνθέτει το *Κοντσέρτο για Πιάνο αρ.5 "Αιγυπτιακό"*

1915 Επισκέπεται για πρώτη φορά τις Ηνωμένες Πολιτείες

1921 Πεθαίνει στις 16 Δεκεμβρίου στο Αλγέρι

Ανατολική Ευρώπη Μπέντριχ Σμέτανα

Αρκεί να παρακολουθήσει κανείς προσεκτικά τη διαδρομή του ποταμού Μολδάβα, όπως αυτή περιγράφεται στοχαστικά κι αυθόρμητα με τους ήχους του ομώνυμου συμφωνικού ποιήματος του Μπέντριχ Σμέτανα, για να αντιληφθεί τη μουσική φιλοσοφία του Βοημού συνθέτη, που ήταν και φιλοσοφία ζωής. Ο Σμέτανα προτείνει με το έργο του αυτό ένα σαγηνευτικό πρότυπο προγραμματικής μουσικής, ένα δίκαιο πρότυπο εθνικιστικού φρονήματος και ένα φωτεινό πρότυπο σύζευξης λόγιας και παραδοσιακής μουσικής ταυτοχρόνως.

Το συμφωνικό ποίημα του Σμέτανα ο Μολδάβας είναι ασφαλώς το περισσότερο οικείο δείγμα της μουσικής γραφής του συνθέτη, διαθέτει ωστόσο συμπυκνωμένα και συγκεντρωμένα όλα τα δομικά χαρακτηριστικά τα οποία ανιχνεύονται στα έργα του. Η ρυθμική ενέργεια που αναδύεται από κάθε ανάσα των πονημάτων του, συνεπικουρείται από μουσική ευγενική, συναισθηματική, πνευματώδη. Ρυθμός και μελωδία, έχοντας βαθιές ρίζες στην παράδοση της βοημικής γης, διεγείρουν δημιουργικά τη φαντασία και προκαλούν την άμεση συγκίνηση του ακροατή. Σε μια εποχή που κάθε σπιθαμή της ευρωπαϊκής γης αναζητεί εναγωνίως την εθνική της ταυτότητα, ο ταπεινός υπηρέτης της μουσικής Μπέντριχ Σμέτανα μετατρέπεται σε ηχοθήρα-ευεργέτη της πατρίδας του, και θεμελιώνει μια εθνική σχολή από τις πλέον σημαντικές. Μεθοδικός, σεμνός μα και ευρηματικός συνάμα, θα απεξαρτήσει τη λόγια μουσική της χώρας του από τα δεσμά της κραταιάς αυστρογερμανικής επικυριαρχίας και θα κραυγάσει το δικαίωμα του ελεύθερου εθνικού μουσικού διαλογισμού.

1824 Γεννιέται στις 2 Μαρτίου στο Λιτομίσιλ, στη βορειοανατολική Βοημία

1830 Πρώτη δημόσια εμφάνιση στο Λιτομίσιλ, στα έξι του χρόνια

1844 Γίνεται δάσκαλος μουσικής του Κόμη Λέοπολντ Θουν

1848 Κατεβαίνει στα χαρακώματα της επανάστασης στην Πράγα, αποφασίζει να προωθήσει την Τσέχικη μουσική

1849 Παντρεύεται την Κατερίνα Κολάροβα

1856 Δέχεται μια θέση δασκάλου του πιάνου στο Γκέτεμποργκ, Σουηδία

1859 Η Κατερίνα πεθαίνει από φυματίωση

1860 Παντρεύεται την Μπετίνα Φερντινάντοβα

1866 Η πρώτη του όπερα, *Οι Βρανδεμβούργοι στη Βοημία*, γίνεται δεκτή με ενθουσιασμό, διορίζεται διευθυντής του Προσωρινού Θεάτρου της Πράγας

1874 Αρχίζουν τα προβλήματα υγείας, κουφαίνεται εντελώς

1875 Παρουσιάζει τα δύο πρώτα συμφωνικά ποιήματα του έργου του *Η Πατρίδα μου*

1881 Παρουσιάζεται η όπερα *Λιμπούσε* στο Τσεχικό Εθνικό Θέατρο

1884 Κλείνεται σε άσυλο ανιάτων στην Πράγα, όπου πεθαίνει εκεί στις 12 Μαΐου